

JOUW LAND IS MIJN LAND

Serie 'Op weg naar een nieuwe geboorte'

In deze periode van advent, van verlangen naar licht en vrede, en naar bevrijding uit de klem waar een virus ons in gevangen houdt, lezen wij verhalen over mensen die letterlijk op weg zijn gegaan, die ervoor kiezen weg te trekken van hun geboortegrond, naar een ander land. Met de hoop, de verwachting dat *daar* beter zal zijn dan *hier*, meer kansen geeft op ontplooiing, of simpelweg om te overleven. De afgelopen tijd heb ik allerlei migrantenverhalen gehoord en gezien, in aangrijpende documentaires over mensen die levensgevaarlijke tochten ondernemen, van Afrika naar Europa. Het zijn schrijnende beelden die het structurele onrecht in de wereld aan het licht brengen en waarvan je soms moedeloos kunt worden.

Ik vond ook succesverhalen, zoals in de documentaire *De Poolse droom*, over drie Poolse vrouwen. Ze hebben het niet gemakkelijk, maar niettemin lukt het ze alledrie een goede opleiding te volgen en passend werk te vinden, vriendschappen en relaties aan te gaan met Nederlanders, kinderen te krijgen en een gezin te stichten. Een ander voorbeeld: een oud-leerlinge van mijn school, van Marokkaanse afkomst en als kind naar Nederland gekomen. Ze haalde 4 jaar geleden het havo-diploma. Dit jaar maakt zij de lerarenopleiding af. Ze geeft nu zelfstandig 12 lessen Engels per week, in dezelfde school als waar zij leerling was. Bewust gekleed als moslima, weet zij de moeilijkst hanteerbare leerlingen effectief Engels te leren. Ze vindt haar weg in een omgeving die nog doordrenkt is van de Nederlandse burgerlijke cultuur, inclusief de vooroordelen die daar onvermijdelijk bij horen. Maar ze waardeert dat de school de plaats is, waarin zij de kans kreeg en de kracht vond om te groeien, eigen keuzes te maken, een eigen toekomst op te bouwen. Zomaar enkele voorbeelden van vrouwen die het aandurven om te zeggen: 'Jouw land is mijn land', met alle onzekerheid die daarbij hoort. Wat ze ook vertellen: hoe belangrijk het is dat zij af en toe duidelijk van iemand horen: 'Mijn land is jouw land, jij bent hier welkom en je hoort erbij, je kunt hier zijn zoals je bent en meedoen en mee bepalen hoe het hier gaat.'

In het bijbelverhaal over Noömi, Ruth en Boaz gaat het ook over keuzes die zich onvermijdelijk voordoen als je als vreemdeling een nieuwe plaats wilt vinden in een bestaand geheel. Het verhaal voert ons terug naar de tijd van de rechters van Israël, toen er nog geen koning was, geen David. Al voor het verhaal begint heeft Noömi met haar man Elimelech (wat betekent: *God is mijn koning*) de lastige keuze gemaakt om met hun beide zoons te vertrekken naar Moab, omdat er geen droog brood te verdienen was in Juda, in Bethlehem, waar ze vandaan komen. Maar Moab heeft een slechte naam. Er is misschien meer te verdienen, maar het is er ook heidens en verderfelijk, er wonen meer vijanden dan vrienden. Zou het leven daar beter kunnen zijn? Uiteindelijk wordt het *niet* beter. De man van Noömi overlijdt in Moab. De beide zoons trouwen met Moabitische vrouwen, de ene heet Orpa, wat betekent: *zij die de rug toekeert*, de ander Ruth, *zij die je vergezelt*. Maar beide zoons sterven. In vreemd gebied is het leven toch niet zo goed als gehoopt. Met de moed der wanhoop kiest Noömi ervoor opnieuw te vertrekken, nu terug naar haar geboortegrond, omdat het daar na jaren wel weer beter is geworden.

Herkenbaar is het verhaal ook omdat Ruth, als personage, iets dubbelzinnigs heeft, kenmerkend voor de positie van migrant of vreemdeling, ook nu. Van de ene kant maakt zij als niet-hebreeuwse vrouw duidelijk eigen keuzes. Eerst in haar relatie met haar schoonmoeder, door perse met haar mee te willen gaan en daarmee allerlei fysieke en emotionele risico's te lopen. Daarna in haar relatie tot Boaz. Ze wordt wel aangespoord door Noömi, maar ze kiest er ook zelf voor: als Boaz, helemaal voldaan van drank en spijs, in diepe slaap is, vleit Ruth zich neer aan zijn voeten. En als hij midden in de nacht wakker wordt heeft ze het lef om hem te vragen: 'Ik ben het, Ruth, wilt u mij bij u nemen, want u kunt voor ons als lossere optreden.'

Maar van de andere kant: Ruth voegt zich wel helemaal in de plaats die zij als vreemdeling krijgt toegewezen, als zij arenlezend genoeg neemt met wat overblijft van de oogst, met wat haar wordt gegund; als zij zich welbeschouwd door haar schoonmoeder ook *laat* inzetten om bij Boaz gedaan te krijgen wat *zij* wil. Natuurlijk is het mooi, de belofte van trouw, de sprong in het onbekende, de overgave van Ruth, als vreemdeling: 'Jouw land is mijn land' en zelfs 'Jouw God is mijn God!' Maar duidelijk is ook, aan het eind, dat het *niet* gaat om Ruth als autonoom persoon, maar om haar 'functioneren' als schakel in het geheel van de erfopvolging, om de continuïteit van het geslacht van Elimelech. 'Peres verwekte Chesron, Chesron verwekte Ram – en zo gaat het door, tot en met: Boaz verwekte Obed, Obed verwekte Isaï en Isaï verwekte David.'

De naam *Obed, de dienende*, krijgt het kind niet van zijn moeder Ruth, maar van Noömi en van de vrouwen die tot haar kring behoren. *Zij* is het, Noömi, die het kind op schoot heeft aan het eind van het verhaal. Het gaat om haar als weduwe die zelf geen kind meer kan krijgen en om de verantwoordelijkheid die Boaz neemt als 'losser', als voortzetter van de geschiedenis van familie en volk, met alles wat daar ook financieel en economisch bij hoort. In dit script heeft Ruth als vreemdeling perfect de dienende rol vervuld die van haar werd verwacht. Maar wij kunnen ons wel afvragen: heeft zij, als vreemdeling, ook echt een eigen stem gekregen?

Toch kan het verhaal ons nu nog inzicht geven en bemoedigen. Dat mensen altijd op een of andere manier een zwerfend bestaan leiden, dat het niet 'des mensen' is om helemaal verbonden te zijn met het land, het huishouden, de cultuur waaraan je gewend bent, dat er een onverwoestbaar verlangen is naar vrijheid, ongebondenheid, naar teruggeworpen worden op niets anders dan je bestaan. Het verhaal zegt ook: dat mensen zo vrij kunnen zijn dankzij de kracht van de liefde, zoals hier: de liefde die Ruth voelt voor Noömi, met wie ze in Moab zoveel verdriet heeft gedeeld. Het is niet uit berekening, maar uit liefde en empathie, dat zij de moed heeft om de puur menselijke keuze te maken, dwars door culturele verschillen en tradities heen, om Noömi niet de rug toe te keren, met haar mee te gaan en weg te trekken uit haar vertrouwde land

Mij lijkt dat deze vrijheid verwerven, uit liefde, steeds belangrijker wordt in onze wereld en dat dit steeds meer van ons vraagt dat wij als mens en als maatschappij gastvrij en ontvankelijk zijn.

Het is nogal wat: 'Jouw God is mijn God'. Dat betekent toch ook dat het omgekeerd moet kunnen zijn, dat 'mijn' God niet vreemd kan zijn aan 'jouw' God, of dat überhaupt van mijn en dijn eigenlijk geen sprake kan zijn, als het over God gaat – en dus over wie wij zelf ten diepste zijn als 'beeld van God'? Er gaat een sterke suggestie uit van deze woorden, een oproep, ook aan ons, ook aan mij. Het betekent, in de context van mijn school bijvoorbeeld, dat wij ons niet meer kunnen verschuilen in een areligieuze neutraliteit, maar het gesprek moeten aangaan, de ontmoeting moeten organiseren, bijvoorbeeld met de nieuwkomende docent die zeer bewust in een openbare school haar hoofddoek draagt voor de klas. Het betekent dat we uiteindelijk in ons samenleven geen recht doen aan wie we zijn, als we onze religieuze worteling in het leven, waarvan het dragen van een hoofddoek één van de mogelijke uitdrukkingen is, blijven beschouwen als louter behorend tot het privédoel, als we het gesprek niet voeren over hoe *wij allemaal* zouden kunnen zeggen, zonder waarheidsclaims, maar ook zonder onze eigen wortels te verloochenen: 'Jouw God is mijn God.' Het volk Israël, waarin dit verhaal ontstaan is en doorverteld, is zich bewust dat de wereld ruimer, groter is dan die van het eigen volk, dat ieder volk, om menselijk te kunnen blijven, niet alleen een eigen cultuur en gewoontes nodig heeft, maar ook de eigen stem en vreemdheid van de ander.

Bemoediging vind ik ook in de respectvolle houding en de zorgvuldige handelwijze van Boaz, zijn erkenning van het gegeven-zijn van het leven en van het vele dat hij bezit. Hij doet er alles aan om Ruth *juist als vreemdeling* op zijn land veiligheid te garanderen; hij zorgt ervoor dat zij niet alleen het minimaal vereiste krijgt, maar meer dan dat. Hij respecteert niet alleen Ruth zelf, maar overweegt zorgvuldig of hij wel 'losser' kan zijn en biedt het land eerst aan aan een anonieme ander die meer rechten heeft dan hij; zijn besluit om het wél te doen neemt hij uit solidariteit en in het openbaar, als een besluit dat de hele gemeenschap aangaat. Dit zegt iets over de economie van Israël: dat het daarin uiteindelijk niet gaat om individueel bezit, maar om gezamenlijk verstandig gebruik en verantwoordelijkheid, niet om gelijkmaking van het vreemde aan de eigen cultuur, maar om dienstbaarheid, niet om vasthouden aan het verleden, maar om groeien en doorgeven – vanuit het perspectief dat je eigenlijk alles wat je hebt, gekregen hebt. Het is deze ten diepste religieuze houding die maakt dat wij recht kunnen doen aan wie wij zijn, als mensen, dat we samen migranten durven zijn, die elkaar ontmoeten, die voor elkaar kiezen, die vrij durven zijn door er eerst als mens voor elkaar te zijn.

Het is krachtens dit vermogen in ons tot waarachtige liefde en vrijheid dat wij deze zondag, in donkere adventstijd, zondag *Gaudete* noemen, *Verheugt U!* Het zijn woorden van bemoediging, van Paulus vanuit zijn gevangenschap, maar ook een uitnodiging, om elkaar te verwelkomen en gastvrij te ontvangen, over alle grenzen heen. Laten we dat *doen*, in het vertrouwen dat er een Gij is, die ons oproept de vreemdeling te geven brood en kleding; en die ons vraagt en uitnodigt: 'wie ben je, wil je, kom dan!'

Zo moge het zijn.

Germain Creyghton

We lazen: Ruth 2 en Ruth 4

Germain Creyghton is bereikbaar via 'lt@dominicusamsterdam.nl' ('tav Germain Creyghton')